

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Sąd Apelacyjny w Szczecinie
Prokuratura Apelacyjna w Szczecinie
Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie

ACTA IURIS STETINENSIS 6

Kodeks rodzinny i opiekuńczy po wielkich nowelizacjach

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO NR 821

Szczecin 2014

Komitet Redakcyjny

dr hab. Zbigniew Kuniewicz prof. US – Dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego
Ryszard Iwankiewicz – Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Grzegorz Jankowski – Prezes Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie
Józef Skoczeń – Prokurator Apelacyjny
Maciej Żelazowski – Sędzia Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
Arkadiusz Windak – Sędzia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie, Przewodniczący II Wydziału
Tadeusz Kulikowski – Zastępca Prokuratora Apelacyjnego
dr hab. Marek Andrzejewski prof. US – Redaktor naukowy
Szymon Słotwiński – Sekretarz redakcji

Rada Naukowa

prof. dr hab. Roman Hauser – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | prof. dr hab. Andrzej Jakubecki – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Andrzej Marciniak – Uniwersytet Łódzki | prof. dr hab. Mirosław Nazar – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie | prof. dr hab. Zbigniew Ofiarski – Uniwersytet Szczeciński | dr hab. Adam Olejniczak prof. UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu | dr hab. Lech Paprzycki – Akademia Leona Koźmińskiego w Warszawie | prof. dr hab. Władysław Rozwadowski – Uniwersytet Szczeciński | prof. dr hab. Tadeusz Smyczyński – Uniwersytet Szczeciński, Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Roman Wieruszewski – Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk | prof. dr hab. Bronisław Ziemianin – Uniwersytet Szczeciński | Rosario Sapienza, Full Professor of International and European Law – The University of Catania School of Law | Ashok R. Patil, Prof. dr L.L.M., Ph.D. – National Law School of India University, Bangalore, Karnataka State (India) | Fursa Svetlana Yaroslavovna, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Svitlana Yaroslavivna Fursa, prof. dr hab. honoured lawyer of Ukraine | Henry Zhuhao Wang, Assistant Professor – China University of Political Science and Law | Prof. habil. dr. Vytautas Nekrosius – Uniwersytet Wileński | Dr John Sorabji – University College, London | José García-Añón, Ph.D. in Law, Full Professor, School of Law – University of València (Spain) | Terekhova Lydia, Professor, Doctor of Law, Omsk state University, Faculty of Law | Masahiko Omura, Doctor of Law, Professor at Chuo University Law School (Tokyo, Japan) | Elena Kudryavtseva, Professor, Law Faculty of Moscow State University | Alexandre Freitas Câmara, Professor Emeritus and Head of Civil Procedure Department at Rio de Janeiro Judicial School | Jayesh Rathod, Associate Professor of Law – American University Washington College of Law | Rett R. Ludwikowski, Ph.D., Professor of Law, Columbus School of Law – The Catholic University of America | Lilia Abramchik, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor – Yanka Kupala State University of Grodno (Belarus) | Prof. dr. Frieder Dünkel, Universität Greifswald, Prof. Emilio Castorina, University of Catania

Lista recenzentów znajduje się na stronie internetowej zeszytu naukowego | <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Redaktor naukowy | dr hab. Marek Andrzejewski prof. US

Redaktor tematyczny | Szymon Słotwiński

Redaktor językowy | Joanna Dżaman

Korektor | Joanna Grzybowska

Skład komputerowy | Wiesława Mazurkiewicz

**Wydanie publikacji zrealizowano przy udziale środków finansowych
otrzymanych z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego**

Wersja papierowa jest wersją pierwotną
Pełna wersja publikacji <http://wpiaus.pl/actaiuris>

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne online w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities, <http://cejsh.icm.edu.pl>

© Copyright by Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2014

ISSN 1640-6818 | ISSN 2083-4373

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

Wydanie I. Ark. wyd. 33,0. Ark. druk 39,0. Format B5. Nakład 95 egz.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
-------------	---

DEBATA O USTROJACH MAJĄTKOWO-MALŻEŃSKICH

Tadeusz Smyczyński – Małżeńskie prawo majątkowe – uwagi krytyczne	13
Mirosław Nazar – Nowelizacje i interpretacje małżeńskiego prawa majątkowego – czy potrzebne są zmiany przepisów?	31
Grzegorz Jędrejek – Podział majątku wspólnego małżonków, w skład którego wchodzi prawo do kwatery żołnierskiej	75
Helena Ciepla – Podział majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej w orzecznictwie Sądu Najwyższego	91
Janusz Gajda, Piotr Osowy – Dylematy nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 17 czerwca 2004 roku na przykładzie art. 36 ¹ k.r.o. Aspekty procesowe.....	101
Anita Lutkiewicz-Rucińska – Definicja wykonywania zarządu majątkiem wspólnym małżonków a czynność prawna prowadząca do nabycia przedmiotu majątkowego do tego majątku	123
Anna Urbańska-Lukaszewicz – Centralna Ewidencja Informacji o Działalności Gospodarczej i Krajowy Rejestr Sądowy – skuteczne rejestry umów majątkowych małżeńskich? Głos w dyskusji	155
Anna Stępień-Sporek – Kilka uwag o rozdzielnosci majątkowej z wyrównaniem dorobków	161
Magdalena Deneka – Umowna zmiana treści ograniczonych praw rzeczowych obciążających nieruchomości należącą do majątku wspólnego małżonków.....	185

Anna Urbańska-Lukaszewicz – Zarząd nieruchomością należącą do majątku wspólnego i służącą małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej.....	205
--	-----

DEBATA NA TEMAT ZAGADNIENÍ PRAWA FILIACYJNEGO

Jerzy Strzebinczyk – Sugestie zmian w obrębie polskiego prawa filiacyjnego (pod rozważę ustawodawcy).....	227
Joanna Haberko – Dziecko poczęte jako najbliższy członek rodziny.....	243
Elżbieta Holewińska-Lapińska – Rola prawdy genetycznej w decyzji zainteresowanych osób o ustaleniu pochodzenia dziecka od ojca wskutek uznania w świetle orzecznictwa sądów powszechnych w 2011 roku....	263
Barbara Bajor – Ustalenie ojcostwa dziecka pełnoletniego. Uwagi do art. 76 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	285

DEBATA O RELACJI RODZICE-DZIECKO

Wanda Stojanowska – „Porozumienie” rodziców jako przesłanka pozostawienia im obojgu władzy rodzicielskiej po rozwodzie. Wybrane zagadnienia	301
Jacek Mazurkiewicz – „Zanim pomysły nasze szezną wraz z nami”. O zapomnianych projektach reformy prawa rodzinnego	313
Marek Andrzejewski – Relacja rodzice i inne osoby dorosłe a dzieci w świetle nowych przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego i niektórych innych ustaw (wybrane problemy)	371
Mieczysław Goettel – Kontrowersje wokół tak zwanej pieczy podzielonej nad małoletnim	401
Agnieszka Gałakan-Halicka – Ograniczenie władzy rodzicielskiej ze względu na rozłączenie rodziców w świetle regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego	427

Piotr Telusiewicz – Kryteria doboru odpowiednich zarządzeń przy ograniczeniu władzy rodzicielskiej	469
Anna Natalia Schulz – O współczesnych dylematach tworzenia międzynarodowych standardów Rady Europy dotyczących relacji pomiędzy rodzicami i dziećmi	483
Olga Bobrzyńska, Piotr Mostowik – Zwyczajny pobyt dziecka jako podstawa jurysdykcji krajowej oraz łącznik kolizyjny	509

VARIA

Małgorzata Łączkowska – Kilka uwag na temat nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dokonanych w ostatniej dekadzie.....	553
Mirosław Kosek – Ochrona rodziny w przepisach Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dotyczących zawarcia małżeństwa.....	573
Ewa Kabza – Obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka pełnoletniego po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 2008 roku.....	585
Anna Sylwestrzak – <i>Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych</i> a unormowania Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.....	611

Małgorzata Łączkowska

Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

**KILKA UWAG NA TEMAT NOWELIZACJI
KODEKSU RODZINNEGO I OPIEKUŃCZEGO
DOKONANYCH W OSTATNIEJ DEKADZIE**

Streszczenie

Artykuł stanowi omówienie kilku wybranych instytucji, które zostały wprowadzone lub istotnie zmienione w wyniku nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dokonanych w ostatnim dziesięcioleciu. Przedstawiono w nim wady i zalety takich rozwiązań, jak: sprzeciw wobec zamierzonej czynności małżonka (art. 36¹ k.r.o.), wprowadzenie rozdzielnosci majątkowej na żądanie wierzyciela (art. 52 § 1 a k.r.o.), skuteczność umowy majątkowej małżeńskiej wobec osób trzecich (art. 47¹ k.r.o.), uznanie ojcostwa (art. 74 i następne k.r.o.), alimentacja dziecka pełnoletniego (art. 133 k.r.o.).

W opracowaniu zwrócono uwagę, że szczególnie trudną do uregulowania materią są stosunki majątkowe małżeńskie, ponieważ ustawodawca, wprowadzając przepisy w tym zakresie, musi uwzględnić zarówno dobro rodziny, jak i samodzielność każdego z małżonków, a także interes osób trzecich pozostających w stosunkach prawnych z osobami żyjącymi w małżeństwie.

Podkreślono także znaczenie zmian dotyczących prawa alimentacyjnego, dzięki którym większy wpływ na obowiązek alimentacyjny mają zasady słuszności, szczególnie w odniesieniu do relacji między rodzicami a pełnoletnim dzieckiem.

W kontekście instytucji uznania ojcostwa wskazano na istotne znaczenie zmiany samego charakteru tego zdarzenia prawnego, które w swoim obecnym kształcie jest oświadczeniem wiedzy, a nie woli rodziców. Ponadto nowa nazwa instytucji kładzie

większy nacisk na więź łączącą ojca z dzieckiem, w mniejszym stopniu traktując dziecko w sposób przedmiotowy.

Na zakończenie podkreślono, że przeprowadzone dotychczas zmiany w polskim prawie rodzinnym nie są z pewnością ostatecznymi i należy w najbliższym czasie spodziewać się poważnych dyskusji o kwestiach fundamentalnych dla tej dziedziny prawa.

Słowa kluczowe: stosunki majątkowe małżeńskie, umowa majątkowa małżeńska, uznanie ojcostwa, alimenty

Uwagi ogólne

Jedną z cech „dobrego” prawa, czyli takiego, które będzie budziło przekonanie, że warto go przestrzegać, jest jego stabilność¹. Przepisy powinny być zatem tak skonstruowane, aby możliwa była ich właściwa interpretacja, także przy zmieniających się warunkach społecznych. Pomocne przy odpowiedniej wykładni są zasady ogólne, zarówno te o charakterze konstytucyjnym, jak i te rządzące daną dziedziną prawa. Wsparciem dla właściwego interpretowania regulacji prawnej jest również cel konkretnej instytucji oraz jej wizja wyrażona przez ustawodawcę, niekiedy mająca swoje korzenie w długoletniej tradycji.

Wydaje się jednak, że od pewnego czasu praktyka neguje wartość stabilności prawa, stawiając niejako na piedestale ciągłe zmiany. Jakby ustawodawca chciał naśladować ekonomiczną tendencję do wprowadzania na rynek ciągłych nowości, gdzie produkt sprzed dwóch lat jest już „zabytkiem”, niekompatybilnym z najnowszymi osiągnięciami techniki. Dla podkreślenia wartości tych zabiegów legislacyjnych stosuje się odpowiednie nazewnictwo, jak: „innowacyjność” czy „deregulacja”. Poszukuje się także odpowiedniego uzasadnienia, wskazując na konieczność „implementacji zobowiązań”, „harmonizacji z obowiązującymi standardami” czy „modernizacji rozwiązań nieadekwatnych”. Problem polega jednak na tym, że niepokojąco często nowelizowane są stosunkowo młode przepisy, co powoduje, że odnosi się wrażenie, iż pierwsza z wprowadzonych regulacji

---

¹ S. Wronkowska, w: *Kompendium wiedzy o społeczeństwie i prawie*, red. S. Wronkowska, M. Zmierczak, Warszawa 2005, s. 108. Autorka zwraca uwagę na zjawisko, które socjologowie nazywają „zmęczeniem prawnym”.

była „trochę na próbę”². Tymczasem w wielu przypadkach uznać należy, że stary, obowiązujący od lat przepis wystarczy tylko interpretować, uwzględniając przemiany społeczno-polityczne, a nie dokonywać kosmetycznych, czasem jedynie terminologicznych zmian. Przykładem może być funkcjonujące w polskim prawie rodzinnym pojęcie „władza rodzicielska”, do którego zgłaszane są postulaty zmiany na używaną w prawie międzynarodowym „odpowiedzialność rodzicielską”³.

Artykuł stanowi omówienie kilku wybranych instytucji, które zostały wprowadzone lub istotnie zmienione w wyniku nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego dokonanych w ostatnim dziesięcioleciu. Analizę przeprowadzić można zarówno w odniesieniu do zmian już dokonanych, jak i tych proponowanych co jakiś czas przez różne środowiska, a także tych, które autor analizy uznaje za pożądane w przyszłości.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy doczekał się w ostatniej dekadzie dwóch istotnych nowelizacji. Pierwsza, z roku 2004, wprowadziła zmiany w zakresie regulacji stosunków majątkowych małżeńskich⁴. Druga, z 2008 roku, dotyczyła przede wszystkim problematyki filiacyjnej oraz pieczy zastępczej⁵. Wcześniejsze zmiany polegały na umożliwieniu zawarcia małżeństwa cywilnego przed du-

---

² Za przykład może służyć regulacja dotycząca świadczeń ze strony państwa dla osób uprawnionych do alimentacji: Ustawa z dnia 18 lipca 1974 r. o funduszu alimentacyjnym (Dz.U. 1974, nr 27, poz. 157); Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. o zmianie ustawy o funduszu alimentacyjnym (Dz.U. 1984, nr 3, poz. 13); Ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o zmianie ustawy o funduszu alimentacyjnym (Dz.U. 1989, nr 35, poz. 191); Ustawa z dnia 29 listopada 1990 r. o zmianie ustawy o funduszu alimentacyjnym (Dz.U. 1990, nr 90, poz. 528); Ustawa z dnia 22 kwietnia 2005 r. o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej (Dz.U. 2005, nr 86, poz. 732); Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. 2007, nr 192, poz. 1378); Ustawa z dnia 27 czerwca 2008 r. o zmianie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. 2008, nr 134, poz. 850); Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o prawie pomocy w postępowaniu w sprawach cywilnych prowadzonym w państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz o prawie pomocy w celu ugodowego załatwienia sporu przed wszczęciem takiego postępowania oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. 2011, nr 129, poz. 735); Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. 2011, nr 205, poz. 1212); Ustawa z dnia 7 grudnia 2012 r. o zmianie ustawy o świadczeniach rodzinnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2012, poz. 1548).

³ Na ten temat M. Andrzejewski, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2010, s. 142.

⁴ Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2004, nr 162, poz. 1691.

⁵ Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2008, nr 220, poz. 1431.

chownym (w 1998 r.⁶) oraz na wprowadzeniu do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego instytucji separacji (w 1999 r.⁷). Wszystkie cztery wspomniane regulacje dostosowywały polskie prawo rodzinne do nowej rzeczywistości społeczno-gospodarczej będącej efektem przemian ustrojowych.

Celem tego opracowania jest zwrócenie uwagi na wybrane, według subiektywnego kryterium, przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, które w odczuciu autorki budzą pewne wątpliwości lub zasługują na aprobatę. Nie będzie to analiza szczególnie pogłębiona, lecz jedynie próba zwrócenia uwagi na stanowisko doktryny oraz przedstawienia własnych spostrzeżeń będących efektem prowadzonych badań nad niektórymi rozwiązaniami prawa rodzinnego.

Stosunki majątkowe małżeńskie⁸

Stosunki majątkowe między małżonkami są materią szczególnie skomplikowaną i trudną do uregulowania. Przepisy w tym zakresie muszą bowiem realizować kilka zadań.

Po pierwsze, zabezpieczać sytuację każdego z małżonków w ich wzajemnych relacjach w sposób zgodny z zasadą równouprawnienia, biorąc pod uwagę różną sytuację majątkową każdego z małżonków oraz jego rolę zarówno w funkcjonowaniu rodziny, jak i uczestniczeniu w pomnażaniu wspólnego majątku. W tym kontekście istotne znaczenie ma uregulowanie zarządu majątkiem wspólnym w taki sposób, aby z jednej strony umożliwić małżonkowi samodzielne

⁶ Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustaw – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawy o stosunku państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 1998, nr 117, poz. 757.

⁷ Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o zmianie ustaw Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks cywilny, Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 1999, nr 52, poz. 532.

⁸ Na temat stosunków majątkowych w różnych kontekstach: M. Łączkowska, *Stosunki majątkowe między przedsiębiorcą i jego małżonkiem w świetle ustroju wspólności ustawowej*, Warszawa 2006; tejsze, *Spółka cywilna jako forma prowadzenia działalności gospodarczej a ustawowa wspólność majątkowa małżeńska*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2007, nr 7, s. 9; tejsze, *Umowa majątkowa małżeńska – glosa do Wyroku SN z dn. 28.4.2004 r., III CK 469/02*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 8; tejsze, *Rodzaje i skuteczność umów majątkowych małżeńskich*, w: *Europeizacja prawa prywatnego*, red. M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar, Warszawa 2008, t. I, s. 677; tejsze, *Skutki ogłoszenia upadłości dla stosunków majątkowych małżeńskich*, „Epikieia” Studia Prawnicze Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa 2008, nr 1, s. 108; tejsze, *Kontrowersje wokół udziału w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej*, „Rodzina i Prawo” 2009, nr 11, s. 21.

działanie, a z drugiej – szanować uprawnienia współmałżonka do składników majątku wspólnego (art. 36 i 37 k.r.o.). Równe prawa małżonków do wypracowanego przez nich majątku podkreśla domniemanie jednakowych udziałów małżonków w majątku wspólnym na wypadek ustania wspólności (art. 43 k.r.o.) oraz prawo małżonka do żądania wyrównania dorobku po ustaniu rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków (art. 51⁴ § 1 k.r.o.).

Po drugie, małżeńskie prawo majątkowe ma w pewnym stopniu chronić interesy rodziny przed samodzielnymi działaniami każdego z małżonków z osobami z zewnątrz, tak aby była ona w stanie zaspokajać potrzeby swoich członków. Temu celowi służy wymaganie zgody na dokonanie określonych czynności prawnych (art. 37 k.r.o.) oraz zaliczenie darowizn przy obliczaniu wysokości dorobku (art. 51³ § 2 pkt 1 k.r.o.).

Po trzecie, powinno ono umożliwić każdemu z małżonków swobodne wykonywanie zawodu lub prowadzenie działalności gospodarczej, a zatem zadaniem ustawodawcy jest odpowiednie dostosowanie przepisów do sytuacji społeczno-gospodarczej. Z tego względu przyznano wyłączne prawo zarządu przedmiotami potrzebnymi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej temu małżonkowi, który ten zawód wykonuje lub prowadzi daną działalność (art. 37 § 3 k.r.o.). Uniemożliwiono ponadto zgłoszenie sprzeciwu w odniesieniu do zamierzonej przez jednego z małżonków czynności związanej z działalnością zarobkową (art. 36¹ k.r.o.).

Po czwarte, regulacja stosunków majątkowych między małżonkami nie powinna nadmiernie utrudniać dochodzenia swoich praw przez osoby trzecie, pozostające w relacjach prawnych z osobami żyjącymi w małżeństwie. Temu celowi służy objęcie majątku wspólnego odpowiedzialnością za długi tylko jednego z małżonków (art. 41 k.r.o.) oraz możliwość wprowadzenia między małżonkami ustroju rozdzielności przymusowej na żądanie wierzyciela jednego z nich (art. 52 § 1a k.r.o.).

Osiągnięcie równowagi pomiędzy wskazanymi aspektami okazuje się zadaniem trudnym. Niezwykle łatwo bowiem o przesunięcie punktu ciężkości albo w kierunku nadmiernej ochrony majątku wspólnego, albo indywidualnej działalności i swobody każdego z małżonków. Niekiedy odnosi się wrażenie, że ustawodawca, chroniąc majątek wspólny dłużnika i jego małżonka, zapomina, że wierzyciel też może mieć, a najczęściej ma, rodzinę, którą musi utrzymać. W ten sposób na przykład w art. 41 k.r.o., ograniczając odpowiedzialność majątkiem wspólnym za długi jednego z małżonków, narażono na straty majątek

wierzyciela i jego małżonka. Odpowiedzią na ten brak równowagi w uchwalonych w 2004 r. przepisach była późniejsza nowelizacja umożliwiająca wprowadzenie rozdzielnosci majątkowej na żądanie wierzyciela jednego z małżonków (art. 52 § 1a k.r.o.)⁹.

*§ 1. Wprowadzenie rozdzielnosci majątkowej na żądanie wierzyciela
(art. 52 § 1a k.r.o.)*

Rozwiązanie przyjęte w art. 52 § 1a k.r.o. może budzić pewne wątpliwości, przede wszystkim ze względu na przyznanie kompetencji do ingerowania w sferę stosunków majątkowych małżeńskich osobie trzeciej¹⁰. Należy zwrócić uwagę, że nawet możliwość późniejszej ponownej zmiany ustroju przez małżonków wymaga spełnienia dodatkowych przesłanek określonych w art. 52 § 3 k.r.o.

Poza tym wprowadzony z inicjatywy wierzyciela ustrój przymusowy dotyczy nie tylko tego wierzyciela, który z takim żądaniem wystąpił, ale – jako orzeczenie sądu – skuteczne jest *erga omnes*. Rozdzielność majątkowa nie musi być jednak korzystna dla wszystkich wierzycieli.

Omawiana regulacja nakłada także na wierzyciela określone obowiązki, takie jak: wystąpienie do sądu i uprawdopodobnienie, że zaspokojenie wierzytelności stwierdzonej tytułem wykonawczym wymaga dokonania podziału majątku wspólnego małżonków. Opóźnia zatem realizację jego świadczenia.

Jednocześnie uznać należy, że przy obecnym brzmieniu art. 41 k.r.o. i wąskim określeniu składników majątku wspólnego, z których małżonek dłużnik ponosi odpowiedzialność (tylko zgoda współmałżonka na zaciągnięcie zobowiązania otwiera drogę do całego majątku wspólnego), taka instytucja daje wierzycielowi większą szansę na zaspokojenie jego roszczenia. W literaturze można jednak znaleźć stanowisko zdecydowanie przeciwne przyjętemu w art. 52 § 1a k.r.o. rozwiązaniu¹¹.

---

⁹ Przepis ten wprowadzono do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego Ustawą z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. 2007, nr 192, poz. 1378).

¹⁰ J. Pietrzykowski podkreśla, że „żądanie zniesienia wspólności majątkowej było osobistym uprawnieniem każdego z małżonków, dlatego też ani wierzycielowi, ani jakiegokolwiek innej osobie nie przysługiwało samodzielne uprawnienie do zgłoszenia takiego żądania. Obecnie zaś, łamiąc to założenie, przyjęto, że z powodztwem do sądu może wystąpić także wierzyciel jednego z małżonków”, cyt. za: J. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2012, s. 518.

¹¹ J. Pietrzykowski, w: tamże, s. 518 i 527. Autor wyraża przekonanie, że „w praktyce nie będzie dochodzić do orzekania przez sądy o ustanowieniu rozdzielnosci majątkowej na żądanie wierzyciela” i postuluje uchylenie tego przepisu.

§ 2. *Sprzeciw małżonka wobec czynności zamierzonej przez współmałżonka*
(art. 36¹ k.r.o.)

Jednym z wybranych do omówienia przepisów jest art. 36¹ k.r.o. przewidujący możliwość wniesienia sprzeciwu w stosunku do zamierzonej przez współmałżonka czynności zarządu majątkiem wspólnym¹². Regulacja ta wywołuje wątpliwości w kilku aspektach.

Po pierwsze, sprzeciw dotyczy czynności zaplanowanych przez jednego z małżonków, o których powinien on – zgodnie z art. 36 k.r.o. – poinformować drugiego. Tylko wówczas możliwe jest skorzystanie z tej instytucji, co, jak trafnie zauważono w doktrynie, marginalizuje jej zastosowanie¹³. W uzasadnieniu do projektu ustawy wprowadzającej instytucję sprzeciwu do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego napisano, że ma ona dać małżonkom „poczucie prawnego zabezpieczenia przed niełojalnymi, lekkomyślnymi i niegospodarnymi zachowaniami partnera”¹⁴. Wydaje się jednak, że rozwiązanie przyjęte w art. 36¹ § 2 k.r.o. raczej zachęca małżonków do niełojalnego zachowania. Jeżeli sprzeciw dotyczy tylko czynności zamierzonych i jest skuteczny, gdy osoba trzecia mogła się z nim zapoznać przed dokonaniem czynności, oznacza to, że małżonek, który nie poinformuje o swoich zamiarach współmałżonka, może skutecznie dokonać czynności bez żadnych negatywnych konsekwencji¹⁵. Zachowanie takie będzie jednak sprzeczne z obowiązkiem wynikającym z art. 36 § 1 k.r.o., polegającym na udzielaniu sobie wzajemnie informacji o stanie majątku wspólnego, o wykonywaniu zarządu majątkiem wspólnym i o zobowiązaniach obciążających majątek wspólny. Sankcją w takim przypadku może być art. 40 k.r.o. dający podstawę do pozbawienia małżonka samodzielnego zarządu albo wprowadzenie rozdzielnosci majątkowej na podstawie art. 52 k.r.o., o ile sąd uzna, że zachodzą ku temu ważne powody¹⁶. W obu jednak sytuacjach ewentualne konsekwencje

¹² Na temat sprzeciwu także M. Łączkowska, *Stosunki majątkowe...*, s. 48 i n.

¹³ K. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny...*, s. 418.

¹⁴ Druk Sejmowy nr 1566, IV kadencja Sejmu.

¹⁵ Tytułem przykładu można wskazać sytuację, w której mąż chce sprzedać samochód. Jeśli umówi się z osobą zainteresowaną kupnem w domu, w obecności żony, ma ona szansę na wyrażenie swojego stanowiska. Jeśli, domyślając się jej negatywnego zdania na ten temat, umówi się np. w kawiarni, ma możliwość dokonania czynności w sposób skuteczny.

¹⁶ W ten sposób także M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2011, s. 244; M. Nazar, w: *System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2009, s. 352–353; E. Skowrońska-Bocian, *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2010, s. 60.

działań małżonka są odłożone w czasie i nie mają wpływu na dokonaną już przez niego czynność.

Po drugie, skuteczność sprzeciwu wobec osoby trzeciej jest uzależniona od tego, czy osoba ta mogła się z nim zapoznać przed dokonaniem czynności. Pojawia się w związku z tym pytanie o sposób zgłoszenia sprzeciwu tak, aby umożliwić osobie trzeciej uzyskanie informacji na ten temat. Najczęściej w praktyce sprzeciw wobec zamierzonej czynności wyrażany będzie w stosunku do małżonka planującego podjęcie określonego działania. Nie ma on jednak obowiązku informowania o tym drugiej strony dokonywanej czynności prawnej. Czy zatem to osoba trzecia powinna pytać o stan cywilny oraz o stanowisko współmałżonka swojego kontrahenta w odniesieniu do zamierzonej czynności? Zgodnie z treścią art. 36¹ k.r.o. nie jest jednak konieczne, aby sam małżonek zamierzający dokonać czynności prawnej wiedział o sprzeciwie¹⁷. A może to małżonek wyrażający sprzeciw powinien ogłosić go w taki sposób, aby był on dostępny potencjalnym zainteresowanym¹⁸? W doktrynie wyrażono jednak także stanowisko, że sprzeciw powinien być zaadresowany do konkretnej osoby trzeciej, z którą drugi małżonek zamierza dokonać czynności prawnej, a nie do jakichkolwiek osób trzecich¹⁹. Kwestia sposobu zapewnienia skuteczności zgłaszanego przez małżonka sprzeciwu pozostaje zatem nierozstrzygnięta.

W Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym nie określono także jednoznacznie skutków dokonania czynności, mimo zgłoszonego sprzeciwu, choć odpowiednie stosowanie w takiej sytuacji art. 39 k.r.o. sugeruje jej nieważność²⁰.

A zatem, choć w założeniu art. 36¹ k.r.o. miał zabezpieczać małżonka przed nieakceptowanymi działaniami drugiego w zakresie zarządu majątkiem wspólnym, to w rzeczywistości wydaje się nie dawać odpowiednich gwarancji.

---

¹⁷ A. Lutkiewicz-Rucińska, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013, s. 205.

¹⁸ Na temat sygnalizowanych wątpliwości: J. Strzebinczyk, *Nowelizacja przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie małżeńskiego prawa majątkowego cz. I*, „Rejent” 2004, nr 8, s. 154; A. Koziół, *Ustroje majątkowe małżeńskie po nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, cz. I*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 15, s. 743–744; M. Nazar, w: *System...*, s. 349–350; A. Lutkiewicz-Rucińska, *Sprzeciw małżonka wobec zamierzonej przez drugiego małżonka czynności zarządu majątkiem wspólnym, cz. 2*, „Rodzina i Prawo” 2007, nr 1, s. 26–28.

¹⁹ M. Nazar, w: *System...*, s. 349–350.

²⁰ Więcej na ten temat: M. Łączkowska, *Stosunki majątkowe...*, s. 51, w ten sposób także M. Nazar, w: *System...*, s. 351; M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny...*, s. 243.

Wywołuje natomiast wiele wątpliwości. W doktrynie zgłasza się nawet postulat jego uchylenia, który chyba należałoby poprzeć²¹.

§ 3. *Skuteczność umowy majątkowej małżeńskiej wobec osób trzecich*
(art. 47¹ k.r.o.)

Kolejnym problemem, na który warto zwrócić uwagę, jest kwestia skuteczności umów majątkowych małżeńskich²². Zgodnie z art. 47¹ k.r.o. małżonkowie mogą zmienić obowiązujący ich ustrój w drodze intercyzy zawartej w formie aktu notarialnego. Dla skuteczności tej czynności wobec osób trzecich wymagane jest jednak, aby osoby te wiedziały o fakcie i rodzaju umowy.

Pierwsze pytanie, na które należy odpowiedzieć, to: czy przepis ten dotyczy tylko zobowiązań umownych, czy także zobowiązań wynikających z innych zdarzeń. Większość doktryny opowiada się za objęciem regulacją z art. 47¹ k.r.o. obu kategorii, podkreślając, że zgodnie z brzmieniem przywołanego przepisu nie ma znaczenia źródło powstania zobowiązania²³. Spotkać można jednak także opinię, że regulacja ta dotyczy tylko zobowiązań wynikających z czynności prawnej, gdyż tylko wówczas wiedza osoby trzeciej może mieć wpływ na podjęcie decyzji o wejściu bądź nie w stosunek prawny z osobą pozostającą w związku małżeńskim²⁴. Oznaczałoby to, że w pozostałych przypadkach, w odniesieniu do zobowiązań wynikających z innych zdarzeń, na przykład z czynów niedozwolonych, w stosunkach z osobami trzecimi małżonkowie pozostają w ustawowym ustroju wspólności. Umowa majątkowa małżeńska zmieniająca ustrój ustawowy dotyczyłaby w takim razie jedynie zobowiązań z czynności prawnych²⁵.

²¹ J. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny...*, s. 420.

²² Na ten temat: M. Łączkowska, *Rodzaje i skuteczność umów...*, s. 687 i n.

²³ J.S. Piątowski, w: *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, red. J.S. Piątowski, Wrocław 1985, s. 526; J. Gajda, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Akty stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2002, s. 213; M. Sychowicz, w: *Kodeks rodzinny...*, s. 320; J. Pietrzykowski, *Kodeks rodzinny...*, s. 504–505.

²⁴ A. Dyoniak, *Odpowiedzialność majątkowa małżonków wobec osób trzecich*, Warszawa 1980, s. 84; tegoż, *Zakres swobody zawierania małżeńskich umów majątkowych, ich skuteczność i funkcjonowanie w praktyce społecznej*, „Studia Prawnicze” 1984, nr 1–2, s. 85; tegoż, Glosa do uchwały SN z dn. 15.01.1992 r., III CZP 142/91, OSP 1993, z. 5, poz. 92, s. 210; problem ten porusza także: J.S. Piątowski, w: *System prawa rodzinnego...*, s. 526.

²⁵ E. Skowrońska-Bocian, *Rozliczenia majątkowe małżonków w stosunkach wzajemnych i wobec osób trzecich*, Warszawa 2013, s. 154–156. Autorka uważa, że taki jest efekt zmiany przepisów z 2004 r.

Biorąc pod uwagę stanowisko przeważające w doktrynie, należy podkreślić, że umowa majątkowa małżeńska i tak rzadko kiedy będzie skuteczna w stosunku do osób, których wierzytelność wynika z innego zdarzenia prawnego, gdyż osoby te w większości przypadków nie będą wiedziały ani o fakcie jej zawarcia, ani o rodzaju.

W przypadku obu interpretacji, celem jest ochrona osoby trzeciej przed porzywdzeniem, do jakiego mogłoby dojść w wyniku zawartej przez małżonków umowy. Konsekwencją jest zastosowanie w relacjach z tymi osobami ustroju wspólności ustawowej. Rozwiązanie takie wcale nie musi okazać się korzystne dla osób trzecich. Jeżeli na przykład małżonkowie żyją w ustroju rozdzielności majątkowej, możliwość zaspokojenia roszczenia wynikającego ze zobowiązania, którego źródłem nie była czynność prawna, mogłaby mieć szerszy zakres, gdyby umowa była skuteczna. Dłużnik odpowiadałby całym swoim majątkiem osobistym, w skład którego wchodziłyby przedmioty, które we wspólności znajdują się w majątku wspólnym poza zasięgiem wierzyciela (art. 41 § 2 k.r.o.). Podobnie korzystniejsze może się okazać umowne zawężenie wspólności, gdyż powiększa się wówczas majątek osobisty dłużnika, z którego zawsze ponosi odpowiedzialność. Jedynym zagrożeniem mogłoby być poszerzenie wspólności majątkowej, tu jednak na straży stoi art. 50 k.r.o., zgodnie z którym, jeżeli wierzytelność powstała przed rozszerzeniem wspólności, wierzyciel, którego dłużnikiem jest tylko jeden małżonek, może żądać zaspokojenia także z tych przedmiotów majątkowych, które należałyby do majątku osobistego dłużnika, gdyby wspólność majątkowa nie została rozszerzona.

Wydaje się zatem, że skuteczność umowy majątkowej nie stanowi zagrożenia dla interesów osób trzecich, a w praktyce może nawet zapewniać lepszą ich ochronę. Ponadto, w ten sam sposób za krzywdzące dla wierzyciela można by uznać samo zawarcie małżeństwa. Gdyby na przykład osoba odpowiedzialna z tytułu czynu niedozwolonego nie pozostawała w związku małżeńskim, jej majątek, z którego wierzyciel mógłby dochodzić zaspokojenia, byłby większy niż przewiduje art. 41 k.r.o.

Zagrożeniem dla wierzycieli małżonków mogłaby być tylko umowa majątkowa zawarta po powstaniu wierzytelności na przykład w tym celu, aby chronić przyszłe składniki majątkowe przed możliwą odpowiedzialnością. Czynność taka nie może być jednak skuteczna w odniesieniu do wierzytelności powstałych

przed datą zawarcia intercyzy²⁶. Dla osoby trzeciej obowiązujący powinien być zatem ustrój z chwili powstania wierzytelności.

Podkreślić w tym miejscu także należy, że jest różnica pomiędzy umową majątkową małżeńską, umową o podział majątku oraz umową, na mocy której małżonkowie dokonują jedynie tak zwanych przesunięć konkretnych przedmiotów majątkowych pomiędzy istniejącymi majątkami²⁷. W przypadku tych dwóch ostatnich, osobom trzecim przysługuje ochrona na podstawie art. 59 i 527 k.c.²⁸ Powołanie się na skargę paulińską jest także możliwe w odniesieniu do skutecznej wobec osoby trzeciej umowy majątkowej małżeńskiej²⁹.

Być może należałoby zastanowić się nad rezygnacją z uzależnienia skuteczności umowy majątkowej małżeńskiej od stanu wiedzy osoby trzeciej. Na straży jej praw, na zasadach ogólnych, stoi bowiem art. 59 i 527 k.c., ułatwiając dochodzenie praw przez domniemanie, że osoba pozostająca z dłużnikiem w bliskim stosunku, która uzyskała korzyść majątkową wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Innym rozwiązaniem wartym rozważenia jest stworzenie sposobu ujawniania ustrojów majątkowych małżeńskich, czy to poprzez prowadzenie ich rejestru, czy też stosowną adnotację w akcie małżeństwa ujawnianą w odpisach³⁰.

Przepisy filiacyjne³¹

Wśród przepisów regulujących ustalanie pochodzenia dziecka istotne znaczenie ma zmiana dotycząca możliwości dobrowolnego uznania przez

²⁶ M. Nazar, w: *System...*, s. 449.

²⁷ Na temat różnic: M. Łączkowska, *Umowa majątkowa małżeńska – glosa do Wyroku SN z dn. 28.4.2004 r., III CK 469/02*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 8, teźże, *Rodzaje i skuteczność umów...*s. 679–680.

²⁸ Wyrok SN IC z dn. 28.04.2004 r., III CK 469/02, OSN 2005, nr 5, poz. 85.

²⁹ J.S. Piąkowski, *System prawa rodzinnego...*, s. 529; Wyrok SN IC z dn. 17.12.2010 r., III CSK 75/10, <http://www.sn.pl/Sites/orzecznictwo/Orzeczenia2/III%20CSK%2075-10-1.pdf>.

³⁰ M. Nazar, w: *System...* s. 449, M. Łączkowska, *Rodzaje i skuteczność umów...*, s. 696.

³¹ Na temat problematyki ustalania pochodzenia: M. Łączkowska, *Stosunek prawny pokrewieństwa a pochodzenie genetyczne*, w: *Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Smyczyńskiego*, red. M. Andrzejewski, L. Kociucki, M. Łączkowska, A.N. Schulz, Toruń 2008, s. 301–316; teźże, *Ustalanie macierzyństwa i ojcostwa w przypadku zabiegów medycznie wspomaganey prokreacji ludzkiej*, „Acta Iuris Stetinensis” 2011, nr 691, s. 29–46.

mężczyznę, że jest ojcem dziecka. Zacząć należy od podkreślenia nowej nazwy tej instytucji. Zamiast uznania dziecka, mamy w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym uznanie ojcostwa. Jest to ważna zmiana, dzięki niej dziecko przestaje być niejako „przedmiotem” działania swoich rodziców, gdyż treścią ich aktywności jest wskazanie na relację ojcostwa, która z więzi jedynie biologicznej ma stać się także rzeczywistością prawną. Nie wchodząc w szczegóły uregulowania procedury dokonywania tej czynności, która nie jest już czynnością prawną (rodzice składają bowiem oświadczenia wiedzy, a nie woli), warto zwrócić uwagę na problem niedopuszczalności uznania ojcostwa w stosunku do dziecka pełnoletniego (art. 76 k.r.o.). Jako uzasadnienie tego rozwiązania wskazuje się, że polski ustawodawca przyjął ogólną zasadę, że ustalanie pochodzenia osoby pełnoletniej zależy wyłącznie od niej³². W wyjątkowych sytuacjach, gdy przemawia za tym potrzeba ochrony interesu społecznego, legitymację w tym zakresie ma także prokurator. Kluczowe znaczenie dla instytucji uznania ojcostwa ma zatem chwila osiągnięcia pełnoletności przez dziecko. Od tego momentu jedyną drogą ustalenia ojcostwa jest droga sądowa. Można mieć wątpliwości, czy jest to rozwiązanie uzasadnione. Przed nowelizacją dopuszczalne było uznanie dziecka pełnoletniego za jego zgodą. Być może i obecne rozwiązanie można by poszerzyć o oświadczenie dziecka, że uznający mężczyzna jest jego ojcem. Aktualnie obowiązujące przepisy wymagają wszczęcia postępowania przed sądem nawet wówczas, gdy wśród wszystkich osób zainteresowanych panuje zgoda co do faktu ojcostwa. Należy ponownie podkreślić, że obecny sposób uregulowania kładzie nacisk nie na czynność ojca wykonywaną w stosunku do dziecka (uznanie dziecka), lecz na przyznanie faktu bycia ojcem. Wydaje się zatem, że ojcostwo mogłoby być ustalane na podstawie twierdzenia matki, ojca i dorosłego dziecka, bez konieczności wnoszenia powództwa do sądu. Uczestnictwo każdej z tych osób miałyby charakter dobrowolny, a przy negatywnej postawie któregoś z nich możliwe byłoby jedynie ustalenie ojcostwa przez sąd z inicjatywy pełnoletniego dziecka. Ponadto rozwiązanie takie nie byłoby sprzeczne z zasadą, że po osiągnięciu pełnoletności tylko dziecko powinno decydować, czy chce ustalenia swojego pochodzenia, ponieważ uznanie nie byłoby możliwe bez jego udziału. W obecnym kształcie jednak rzeczywiście należy się zgodzić, że skoro do uznania ojcostwa konieczne, a zarazem wystarczające, są wyłącznie oświadczenia rodziców, samo dziecko nie uczestniczy w tym akcie, a jego wola nie ma

³² Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Druk Sejmowy 1166, V kadencja Sejmu.

znaczenia dla skuteczności ustalenia w ten sposób ojcostwa, to nie jest to właściwe rozwiązanie w odniesieniu do osoby pełnoletniej³³.

Prawo alimentacyjne³⁴

Nowelizacją, która zasługuje na aprobatę, jest ta, która dotyczyła przepisów prawa alimentacyjnego. Szczególne znaczenie ma zmiana odnosząca się do obowiązku alimentacyjnego rodziców wobec pełnoletniego dziecka. Rodzice mają obowiązek dostarczania środków utrzymania swojemu dziecku, które nie jest w stanie samodzielnie zaspokoić swoich potrzeb (art. 133 k.r.o.). Nie ma przy tym znaczenia wiek dziecka, a zatem regulacja ta dotyczy zarówno dziecka małoletniego, jak i pełnoletniego. Wprowadzona w 2008 r. regulacja uwzględniła jednak pewną różnicę w sytuacji dziecka, które osiągnęło już pełnoletność. Rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych wobec takiego dziecka, powołując się na jeden z następujących powodów.

Po pierwsze, gdy realizacja obowiązku łączyłaby się z nadmiernym uszczerbkiem dla nich samych (art. 133 § 3 k.r.o.). Rodzice z wiekiem tracą zdolność do zarobkowania, tymczasem dziecko osiągające pełnoletność wkracza w ten etap swojego życia, gdy powinny się zwiększać jego możliwości samodzielnego zdobywania środków utrzymania³⁵. Omawiana przesłanka chroni sytuację majątkową rodziców nawet wówczas, gdy decyzja dziecka dotycząca dalszej nauki jest uzasadniona, jednak środki w majątkach rodziców nie są wystarczające na pokrycie zarówno ich utrzymania, jak i pomysłów dziecka na temat swojej przyszłości. W takiej sytuacji słuszne jest oczekiwanie, że pełnoletnie dziecko samo będzie poszukiwało sposobów na spełnienie swoich marzeń, nawet jeśli będzie to wymagało czasu.

Po drugie, rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych, gdy dziecko nie dokłada starań w celu zapewnienia sobie samodzielnego utrzymania (art. 133 § 3 k.r.o.). Z chwilą osiągnięcia przez dziecko pełnoletności rodzice

---

³³ A. Sylwestrzak, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013, s. 598.

³⁴ Na temat prawa alimentacyjnego M. Łączkowska, *Prawo alimentacyjne jako przykład regulacji prawnej solidarności międzypokoleniowej*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2012, z. 3, s. 155–174.

³⁵ M. Andrzejewski, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski..., s. 906.

tracą władzę rodzicielską nad swoim dzieckiem, nie mają już zatem możliwości podejmowania decyzji i kierowania nim w zakresie zdobywania wykształcenia i uzyskiwania kwalifikacji zawodowych. Nie ma zatem uzasadnienia dla obciążania rodziców konsekwencjami nie zawsze właściwych wyborów dziecka, na które nie mają oni wpływu³⁶.

Po trzecie, rodzice mogą uchylić się od świadczenia alimentów na rzecz pełnoletniego dziecka, gdy żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 144¹ k.r.o.). Ta przesłanka, uzasadniająca możliwość uchylenia się od świadczenia alimentów, łączy się z negatywną oceną moralną oczekiwania środków utrzymania przez pełnoletnie dziecko od jego rodziców. Oceny takiej można dokonać tylko w kontekście konkretnej sytuacji. Przypadek ten, odnoszący się do całego prawa alimentacyjnego, poza obowiązkiem rodziców wobec małoletnich dzieci, zostanie omówiony poniżej.

Obowiązek alimentacyjny rodziców wobec dziecka pełnoletniego jest zatem uzależniony, na zasadach ogólnych, od tego, czy dziecko może się samodzielnie utrzymać, a jeśli nie, to czy jego postawa życiowa służy dążeniu do samodzielności, czy świadczenie alimentów na jego rzecz nie będzie się odbywało kosztem rodziców oraz czy obciążenie rodziców na jego rzecz nie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Należy podkreślić, że rodzice mogą, ale nie muszą uchylić się od świadczeń, gdy zaistnieje jedna ze wskazanych okoliczności. Pojawia się jednak pytanie, czy te okoliczności powinny być także brane pod uwagę przez sąd w przypadku orzekania i ustalania wysokości alimentów rodziców na rzecz pełnoletniego dziecka³⁷. Przepisy bowiem nie uzależniają obowiązku alimentacyjnego od braku wymienionych okoliczności, lecz ich wystąpienie uzasadnia uchylenie się od realizacji świadczeń, wydaje się zatem, że skorzystanie z tej regulacji wymaga aktywnego działania uprawnionego.

Drugą regulacją uwzględniającą zasady słuszności w prawie alimentacyjnym jest art. 144¹ k.r.o., zgodnie z którym zobowiązany może się uchylić od wykonania obowiązku alimentacyjnego wobec uprawnionego, jeżeli żądanie alimentów jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Przepis ten nie znajduje zastosowania jedynie w przypadku alimentacji na rzecz małoletniego

---

³⁶ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Druk Sejmowy nr 888 (Sejmu VI Kadencji); M. Andrzejewski, w: *Kodeks rodzinny...*, s. 907–908; W. Stojanowska, w: *Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza – wykładnia – komentarz*, red. W. Stojanowska, Warszawa 2011, s. 299.

³⁷ Za takim rozwiązaniem: M. Andrzejewski, w: *Kodeks rodzinny...*, s. 907.

dziecka. Na art. 144¹ k.r.o. będzie natomiast mógł się powołać na przykład były małżonek w sytuacji, gdy drugi z byłych małżonków domaga się środków utrzymania, pozostając z kolejnym partnerem jedynie w związku faktycznym tylko z tego powodu, by móc korzystać z alimentów porozwodowych. Zgodnie z art. 60 § 3 zd. 1 k.r.o. obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzionemu wygasa bowiem w razie zawarcia przez małżonka uprawnionego nowego małżeństwa.

Ponadto, na sprzeczną z zasadami współżycia społecznego będzie mogło powołać się pełnoletnie dziecko wobec żądań alimentacyjnych rodzica, który wcześniej sam nie dostarczał mu środków utrzymania, a za zaniedbywanie obowiązków względem dziecka został pozbawiony władzy rodzicielskiej³⁸.

Poprzez wprowadzenie omawianego przepisu do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ustawodawca ostatecznie uznał, że w przypadku naruszenia zasad słuszności żądanie alimentów może zostać oddalone³⁹. Art. 144¹ k.r.o. stanowi *lex specialis* i nie ma już potrzeby odwoływania się na zasadach ogólnych do nadużywania prawa podmiotowego na podstawie art. 5 k.c.⁴⁰

Zakończenie

Prawo rodzinne to szczególnego rodzaju dziedzina, z jednej strony wyznaczająca pewne pożądane standardy zachowań pomiędzy członkami rodziny, z drugiej – mocno powiązana z aspektami natury emocjonalnej, obyczajowej, moralnej, psychologicznej, których nie sposób poddać regulacji. Rodzina to zjawisko społeczne o zdecydowanie dłuższej historii niż jakiegokolwiek stanowione przez państwo przepisy jej dotyczące. Ma ona swoje źródło w relacjach o charakterze naturalnym, które dopiero z czasem zostały uznane przez kompetentnego ustawodawcę za stosunki prawne. Od zawsze jednak rodzina miała do odegrania tę samą rolę, polegającą na zrodzeniu potomstwa, wychowaniu go i przekazaniu następnemu pokoleniu dziedzictwa, zarówno tego materialnego, jak

---

³⁸ Tamże, s. 951.

³⁹ W poprzednim stanie prawnym judykatura i przeważająca część doktryny jednoznacznie opowiadała się za możliwością oddalenia żądania alimentów na podstawie art. 5 k.c. T. Smyczyński, *Roszczenia alimentacyjne a zasady współżycia społecznego*, „Studia Prawnicze” 1983, nr 1, s. 51 i n.; A. Szpunar, *Stosowanie art. 5 KC w sprawach o alimenty*, „Palestra” 1989, nr 5–7, s. 64 i n.

⁴⁰ J. Pietrzykowski, w: *Kodeks rodzinny...*, s. 1156.

i kulturowego. Wszelkie jurydyczne ingerencje w tej dziedzinie prawa powinny mieć na względzie ten właśnie cel i z ostrożnością podchodzić do zbyt szerokiego interpretowania pojęć „rodzina” i „życie rodzinne”. Warto w tym miejscu przywołać wyniki badania opinii publicznej przeprowadzonego przez CBOS⁴¹, zgodnie z którymi 78% ankietowanych wskazuje, że szczęście rodzinne jest dla nich najwyższą wartością, 55% chciałoby żyć w rodzinie składającej się z rodziców i dzieci (faktycznie w takiej sytuacji znajduje się 45%), a 29% w rodzinie wielopokoleniowej (faktycznie żyje w takich rodzinach 21% badanych). Wyniki te wskazują, że mimo deklarowanej większej otwartości na szersze rozumienie rodziny, rzeczywiste oczekiwania osób co do własnej sytuacji życiowej odpowiadają tradycyjnemu modelowi⁴².

Omówione w niniejszym artykule rozwiązania prawne to kilka wybranych instytucji, które w ostatnich latach zostały znowelizowane przez polskiego ustawodawcę. Zmiany te miały za zadanie poprawić dotychczasową regulację, dostosować ją do nowych warunków społeczno-ekonomicznych. Należy mieć jednak na uwadze, że w bliżej nieokreślonej przyszłości specjalistów prawa rodzinnego czeka poważniejsza debata dotycząca nowego Kodeksu cywilnego. Wówczas trzeba będzie udzielić odpowiedzi nie tylko na pytanie o miejsce prawa rodzinnego w nowej regulacji, ale nieunikniona wydaje się dyskusja o kwestiach fundamentalnych dotyczących stosunków rodzinnoprawnych.

Źródła prawa

Ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2004, nr 162, poz. 1691.

Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks cywilny, Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 1999, nr 52, poz. 532.

Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawy o stosunku

---

⁴¹ *Komunikat z badań. Rodzina – jej współczesne znaczenie i rozumienie*, www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_033_13.PDF (dostęp: 28.01.2014).

⁴² Zgodnie z wynikami badań „inną formę”, do której zaliczyć należy związek z osobą tej samej płci, zaznaczyło 2% ankietowanych jako formę, w której żyją faktycznie oraz 1% jako preferowaną.

Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 1998, nr 117, poz. 757.

Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2008, nr 220, poz. 1431.

Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, Dz.U. 2007, nr 192, poz. 1378.

Orzecznictwo

Wyrok SN IC z dn. 17.12.2010 r. III CSK 75/10, www.sn.pl/Sites/orzecznictwo/Orzeczenia2/III%20CSK%2075-10-1.pdf.

Wyrok SN IC z dn. 28.04.2004 r., III CK 469/02, OSN 2005, nr 5, poz. 85.

Literatura

Andrzejewski M., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2010.

Druk Sejmowy nr 1566, IV kadencja Sejmu.

Druk Sejmowy nr 1166, V kadencja Sejmu.

Druk Sejmowy nr 888, VI kadencja Sejmu.

Dyoniak A., *Glosa do Uchwały SN z dn. 15.01.1992 r., III CZP 142/91*, OSP 1993 r., z. 5, poz. 92.

Dyoniak A., *Odpowiedzialność majątkowa małżonków wobec osób trzecich*, Warszawa 1980.

Dyoniak A., *Zakres swobody zawierania małżeńskich umów majątkowych, ich skuteczność i funkcjonowanie w praktyce społecznej*, „Studia Prawnicze” 1984, nr 1–2.

Europeizacja prawa prywatnego, red. M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar, Warszawa 2008, t. I.

Gajda J., *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Akty stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2002.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. K. Piasecki, Warszawa 2011.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2012.

Komunikat z badań. Rodzina – jej współczesne znaczenie i rozumienie, www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_033_13.PDF.

- Koziół A., *Ustroje majątkowe małżeńskie po nowelizacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, cz. I, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 15.
- Lutkiewicz-Rucińska A., *Sprzeciw małżonka wobec zamierzonej przez drugiego małżonka czynności zarządu majątkiem wspólnym*, cz. 2, „Rodzina i Prawo” 2007, nr 1.
- Łączkowska M., *Stosunki majątkowe między przedsiębiorcą i jego małżonkiem w świetle ustroju wspólności ustawowej*, Warszawa 2006.
- Łączkowska M., *Umowa majątkowa małżeńska – glosa do Wyroku SN z dn. 28.04.2004 r., III CK 469/02*, „Monitor Prawniczy” 2007, nr 8.
- Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza – wykładnia – komentarz*, red. W. Stojanowska, Warszawa 2011.
- Skowrońska-Bocian E., *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2010.
- Skowrońska-Bocian E., *Rozliczenia majątkowe małżonków w stosunkach wzajemnych i wobec osób trzecich*, Warszawa 2013.
- Smyczyński T., *Roszczenia alimentacyjne a zasady współżycia społecznego*, „Studia Prawnicze” 1983, nr 1.
- Strzebinczyk J., *Nowelizacja przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie małżeńskiego prawa majątkowego cz. I*, „Rejent” 2004, nr 8.
- System prawa prywatnego*, t. 11: *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2009.
- System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, red. J.S. Piątkowski, Wrocław 1985.
- Szpunar A., *Stosowanie art. 5 KC w sprawach o alimenty*, „Palestra” 1989, nr 5–7.
- Wronkowska S., Zmierczak M., *Kompedium wiedzy i społeczeństwie i prawie*, Warszawa 2005.

**SOME REFLECTIONS UPON AMENDMENTS OF THE FAMILY
AND GUARDIANSHIP CODE ENTERED
INTO FORCE DURING LAST DECADE**

Summary

This article is devoted to the several institutions of Polish family law which are the results of the amendments of The Family and Guardianship Code entered into force during the last decade. The advantages and disadvantages of following regulations were

presented: the spouse's objection to a planned act of management of common matrimonial property (art. 36¹), the separation of property established upon demand of one spouse's creditor (art 52 § 1a), the validity of marriage settlement in the relations with third party (art. 47¹), the acknowledgement of fatherhood (art. 74 and next) and the maintenance of an adult child (art. 133).

It is worth to be mentioned that matrimonial property regimes is a very difficult area of regulation because the legislator must take into account the interest of each of spouses, the interest of whole family and the interest of third parties, especially spouse's creditors. To keep balance between this values is a challenge.

The author of this article underline the importance of the amendment of Polish family law concerning the maintenance of an adult child. Current regulation is much more just for the parents of an adult child than the previous one.

To sum up, the author concluded that soon Polish legislator will have to answer to some fundamental questions concerning family law because of the new Civil Code which is being prepared.

Translated by Małgorzata Łączkowska

Keywords: matrimonial property regimes, marriage settlement, acknowledgement of fatherhood, maintenance